

Excuses vanuit het perspectief van de liberale orde: vragen en antwoorden

Dr. Francio Guadeloupe
Koninklijke Instituut voor Taal, Land en Volkenkunde (KITLV)
Universiteit van Amsterdam (UvA)

1. Waarom zou het Koninkrijk der Nederlanden excuses aanbieden voor haar rol in de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij?

De hele discussie of de Nederlandse staat excuses zou moeten aanbieden voor de rol dat het koningshuis, politici in Den Haag en hun gouverneurs hebben gespeeld ten tijde van de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij in Suriname, Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba, dient te worden beoordeeld binnen de parameters van de moderne politiek-economische uitrusting van de wereld. In de 21ste eeuw leven we nog steeds in een post-Tweede Wereldoorlog liberale orde van natiestaten en de Verenigde Naties met allerlei transnationale regulerende instituties en internationale wetgeving. Zonder deze orde zou de wereld volledig vervallen tot realpolitik, de macht van de sterkste, oorlog en chaos.

De liberale orde is verre van perfect—zij heeft ook competitie van de opkomende BRICS-landen; veelal landen met een sterk autoritair en/of antiliberaal signatuur—desalniettemin is een land als Nederland gebaat bij haar instandhouding en perfectionering.¹ Het is tenslotte mede door de globalisering van die orde, in Europa gesymboliseerd door de EU, de NAVO en het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) en fundamentele vrijheden, dat Nederland na de Tweede Wereldoorlog is verworden tot een economische macht en een sociaaldemocratische welvaartstaat. Ook dient men niet te vergeten dat alhoewel de landen in Oost-Europa en het Globale Zuiden in vergelijking met de VS, West-Europa en Canada weinig profijt hebben gehad van de liberale orde, dit wel het speelveld is waarin zij hun rechten opeisen. Dit is ook hun terrein aangezien zij hebben bijgedragen aan het scheppen van die orde; een onderbelicht verhaal dat langzaam wat meer academisch bekendheid begint te krijgen.

In een tijd van toenemende multipolariteit, waarin de roep om reparatie van het koloniale leed steeds luider klinkt en regeringen buiten de BRICS-landen in afnemende mate geneigd zijn om het Westen blindelings te volgen, doet de Nederlandse staat er goed aan om proactief excuses aan te bieden.

Het vraagstuk van excuses door de Nederlandse staat voor trans-Atlantische slavernij kan productief worden uitgelegd als onderdeel van het bestendigen van de liberale orde.

2. Aan wie zouden er excuses aangeboden moeten worden?

Over het algemeen hebben we het bij Afro-Antillianen en Afro-Surinamers over de eerste generatie die naar Nederland verhuisde en de tweede en derde generatie die hier geboren en getogen zijn. Volgens de cijfers van instanties zoals het CBS en antropologisch onderzoek, is bekend dat Afro-Antillianen en Afro-Surinamers vaker doen aan exogamie.² Meer dan de helft van de Afro-Antillianen en iets minder Afro-Surinamers hebben een partner van een andere etnische groep, veelal inheemse Nederlanders.³ Op de CAS- en BES-eilanden zien we ook eenzelfde dynamiek waarbij exogamie vaak voorkomt.⁴ De exogame cultuur van de Afro-Antillianen en Afro-Surinamers vereist dat er analytisch secuur te werk wordt gegaan.

Hoe typeer je een Nederlandse jongen die actief is in de antiracismestrijd met een witte inheemse moeder en een vader die ook etnisch gemengd is?⁵ Zijn vader heeft een Curaçaose moeder en een

vader die voortkomt uit een menging van een Afro- en Javaanse Surinamer. Zonder te vervallen in het idee van interracialiteit geeft dit voorbeeld aan dat de meeste statistieken in Nederland deze diversiteit niet opnemen omdat een zwart-wit raster domineert.⁶

Alleen door Afro-Antillianen en Afro-Surinamers te bestuderen in termen van ideaaltypen, kan men recht doen aan de dynamiek en diversiteit die schuilgaat achter de cijfers. Dit geldt ook op de CAS- en BES-eilanden.⁷ Complicering ontkracht natuurlijk niet het gegeven dat, of zij gemixt zijn of niet, velen vandaag de dag nog de erfenis van slavernij ervaren. Velen herkennen zich in het idee dat Afro-Antillianen en Afro-Surinamers mentaal nog moeten helen:

Je kunt niet verwachten dat de voormalige slaven na de afschaffing van de slavernij op 1 juli 1863 ineens in een bruisende, ondernemende gemeenschap zijn veranderd. Dat kost wel een paar generaties. De zwarte bevolking is voor een groot deel nog steeds bezig van de complexen af te komen die zij in de slaventijd hebben opgedaan. Het feit dat ze 200 jaar lang de underdog zijn geweest, is een reden voor schaamte.⁸

Schaamte heeft vele Afro-Antillianen en Afro-Surinamers niet weerhouden om iets van hun leven te maken en te presteren ondanks structurele barrières.⁹ De vrouwen doen het even goed als de mannen.¹⁰ Dit soort kwantitatieve gegevens, hoe zij dan ook gekwalificeerd dienen te worden met kwalitatief onderzoek, geven aan dat er langzaam progressie plaatsvindt. Dit wordt niet altijd op waarde geschat door een combinatie van wat sociale wetenschappers de *negativity bias* (negatieve ervaringen blijven langer hangen omdat deze impulsen sterker zijn) en de *availability heuristic* (deze ervaringen zijn direct beschikbaar bij individuen en groepen als we de realiteit willen kenschetsen) noemen.¹¹

Dat er progressie is doet niets af aan het feit dat er een grote groep Afro-Antillianen en Afro-Surinamers moeilijk meekomt. Dit geldt voor Afro-Antillianen en Afro-Surinamers die tot het *precariaat* behoren en waar er een roep is om meer sociaal beleid.¹² Daarbij moet ook niet worden vergeten dat de kanshebbers, zoals de Antillianen die naar Nederland komen om te studeren, extra aandacht en begeleiding krijgen zodat zij daadwerkelijk slagen; het gaat om tieners die zonder begeleiding verhuizen naar een samenleving die ze niet of amper kennen.¹³

Wat opvalt in studies die waarschuwen voor achterstelling en pleiten voor beter sociaal beleid is dat de impliciete norm van de liberale orde de epistemologische achtergrond van argumentatie vormt: het gaat om civiel-politieke en sociaaleconomische rechten.¹⁴ De norm wordt grondig bekritiseerd, maar niet afgewezen. Waar in het verleden socialisme nog een waardig alternatief was onder academici, wordt vandaag een radicale sociaaldemocratie gepromoot passend in de liberale orde.

Dit is ook het geval bij tal van activistische antiracistische organisaties in Nederland waarin Afro-Antillianen en Afro-Surinamers van de derde generatie een leidende rol spelen.¹⁵

3. Wat houdt excuses in?

Vanuit de meest vooruitstrevende *esprit* van de liberale orde gaan formele excuses van het Koninkrijk der Nederlanden—de Rijksministerraad—aan haar burgers van Afro-Antilliaanse en Afro-Surinaamse komaf idealiter gepaard met vier acties:

1. De Nederlandse regering kan zich hard maken voor het continueren, intensiveren, en versterken van reeds bestaande initiatieven gericht op het verdiepen van het substantieve burgerschap van Afro-Antillianen en Afro-Surinamers in het Koninkrijk.

2. Een Koninkrijksfonds kan worden ingesteld waar het maatschappelijk middenveld in Nederland, de CAS- en BES eilanden, projecten kunnen indienen om de positieverbetering van Afro-Antillianen en Afro-Surinamers te versterken.
3. De desbetreffende departementen van de Nederlandse Staat kunnen samenwerken, formeel en op gelijke voet, met hun *counterparts* op de CAS eilanden om onderwijs, sociale voorzieningen, werkgelegenheid, goedbestuur, en milieubescherming te verbeteren op de eilanden.
4. De Nederlandse staat kan op het gebied van ontwikkelingssamenwerking projecten stimuleren ten behoeve van Afro-Surinamers in het land Suriname.

¹ De Wilde, Pieter. 2020. 'The Quality of Representative Claims: Uncovering a Weakness in the Defense of the Liberal World Order' *Political Studies* Vol. 68(2) 271–292; Naná De Graaff and Bastiaan Van Apeldoorn. 2018. 'US–China relations and the liberal world order: contending elites, colliding visions?', *International Affairs*, Volume 94, Issue 1, January 2018, Pages 113–131; 2018. Kanet, Roger. E. 2018. 'Russia and global governance: the challenge to the existing liberal order', *International Politics* volume 55, pages 177–188; Ikenberry, G. John. 2017. 'The plot against American foreign policy; can the liberal order survive?', *Foreign affairs* Vol.96 (3), p.2-9.

² Sterckx, Leen. 2014. *Gemengd Amsterdam in Cijfers*. Ongepubliceerd artikel gebaseerd op presentatie in de Balie Amsterdam. Dohmen, Anne. 2013. Waar horen onze kinderen dan bij? *NRC.NEXT*, 18-06-2013. Beck, Annemiek, Ting Chan, Betty de Hart, Corinne van Middelkoop en Dineke Stam. 2010. *Mix. Jongeren in Nederland*. Den Haag: d'Jonge Hond en Forum. In Nederland zijn er ook organisaties en bewegingen ontstaan die erkenning vragen voor dit fenomeen. Een voorbeeld is de jaarlijkse terugkerende festival Lovingday: <http://lovingday.nl/loving-day-2015/>. Zie ook programma's in de Balie: <https://debalie.nl/programma/liefde-in-tijden-van-racisme/>. Ook in een tijd van sociale media wordt vele persoonlijke verhalen gedeeld. Zie als voorbeeld: <https://charliemag.be/mensen/liefde-en-keur1/>.

³ "Tweede generatie Surinamers (35 procent) en vooral Antillianen (64 procent) trouwen aanzienlijk vaker met een partner met een Nederlandse achtergrond." CBS. 2018. *Jaarrapport integratie*, pagina 38.

⁴ Guadeloupe, Francio. 2009. *Chanting Down the New Jerusalem: Calypso, Christianity, and Capitalism in the Caribbean*. Berkeley: University of California Press.

⁵ Één van de vele voorbeelden te lezen in Guadeloupe, Francio. 2022. *Blackman in the Netherlands: an Afro-Antillean Anthropology*. Georgia: Mississippi University Press.

⁶ Esther Captain en Dineke Stam (2010), 'Hoe gemengd zijn we?' in: Annemiek Beck, Ting Chan, Betty de Hart, Corine van Middelkoop en Dineke Stam (red.), *Mix. Jongeren in Nederland*, Amsterdam: d'Jonge Hondt/FORUM, 14-22.

⁷ Francio Guadeloupe. 2013. 'Het diverse zwarte bewustzijn van Antilliaanse jongeren.' *Sociale Vraagstukken* online publicatie. <https://www.socialevraagstukken.nl/het-diverse-zwarte-bewustzijn-van-antilliaanse-jongeren/> <https://www.kis.nl/blog/halve-kinderen>

⁸ Interview met de Antilliaanse auteur en intellectueel, Frank Martinus Arion: <https://www.trouw.nl/nieuws/een-monument-tegen-het-vooordeel~bd615df8/>

⁹ CBS. 2018. *Jaarrapport integratie 2018*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek. Engbersen, Godfried, Gijs Custers, Iris Glas en Rik Snel. Maasstad aan de monitor: de andere lijstjes van Rotterdam. Rotterdam Kenniswerkplaats Leefbare Wijken. <https://www.ad.nl/rotterdam/migrantenkinderen-doen-het-goed-in-rotterdam~aea04df9/>

¹⁰ In 2012 is haast 50% van de Surinaamse en Antilliaanse vrouwen tussen 18 en 23 jaar student in het hoger onderwijs (hbo en wo). Dit is een stuk hoger dan onder autochtone vrouwen waar dit aandeel ongeveer 42% bedraagt. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *Kerncijfers 2009-2013 onderwijs, cultuur en wetenschap*, pagina 138.

¹¹ Jeremy K. Yamashiro, Jeremy K. Henry L. Roediger III. 2020. Biased collective memories and historical overclaiming: An availability heuristic account. *Memory & Cognition*. One can work on this. See. Schwarz, Norbert ; Bless, Herbert ; Strack, Fritz ; Klumpp, Gisela ; Rittenauer-Schatka, Helga ; Simons, Annette. Ease of

Retrieval as Information: Another Look at the Availability Heuristic. *Journal of personality and social psychology*, 1991-08, Vol.61 (2), p.195-202. Pachur, Thorsten ; Hertwig, Ralph ; Steinmann, Florian. How do people judge risks: availability heuristic, affect heuristic, or both?. *Journal of experimental psychology. Applied*, Vol.18 (3), p.314-330. Arnold K. Ho ; Steven O. Roberts ; Susan A. Gelman. 2015. Essentialism and Racial Bias Jointly Contribute to the Categorization of Multiracial Individuals. *Psychological science*, Vol.26 (10): p.1639-1645. De *negativity bias* en *availability heuristic* wordt versterkt door en het feit dat (sociale) media grossiert in items over voortdurende racisme, uitsluiting en hoe het slecht gaat met Afro-Antillianen en Afro-Surinamers. Daarnaast wordt de *negativity bias* ook gebruikt door activisten in hun campagne tegen racisme. Voor een voorbeeld, zie, Esajas, Mitchell. 2017. Nederland niet Onschuldig. *Joop*, online publicatie: <https://joop.bnnvara.nl/opinies/nederland-niet-onschuldig>

¹² het precariaat is een sociologische term voor Nederlanders met weinig sociaal, cultureel, en economisch kapitaal. Bijna de helft is werkeloos. Engbersen, Godfried, Gijs Custers, Iris Glas en Rik Snel. 2019. Maasstad aan de monitor: de andere lijstjes van Rotterdam. Rotterdam Kenniswerkplaats Leefbare Wijken, pagina 22. Zie ook, Gijs Custers en Iris Glas. 2019. Vier adviezen voor een leefbare stad. Wiardi Biekman stichting. <https://www.wbs.nl/publicaties/vier-adviezen-voor-een-leefbare-stad>

¹³ Tuzgöl-Broekhoven, Annemarie, Armin Dorn, Jop Schampers en Chloë van Vliet. 2020. *Kopzorgen van Caribische studenten: een onderzoek naar knelpunten die studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk ervaren als zij in Nederland (gaan) studeren of in Nederland hebben gestudeerd*. Nationale Ombudsman rapport, online document. <https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/rapporten/2020042>

¹⁴ Andriessen, Iris, Justin Hoegen Dijkhof, Ab van der Torre, Esther van den Berg, Ine Pulles, Jurjen Iedema, Marian de Voogd-Hamelink. 2020. *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau. Carmona-Baéz, Antonio and Melissa F. Weiner and Antonio Carmona-Baéz (Eds). *Smash the Pillars: Decoloniality and the Imaginary of Color in the Dutch Kingdom*. Lanham: Lexington Books. Nzume. Anousha. 2017. *Halo Witte Mensen*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Jones, Guno. 2016. What Is New about Dutch Populism? Dutch Colonialism, Hierarchical Citizenship and Contemporary Populist Debates and Policies in the Netherlands, *Journal of Intercultural Studies*, 37:6, 605-620. Wekker, Gloria. 2016. *White Innocence: Paradoxes of Colonialism and Race*. Durham: Duke University Press.

¹⁵ De strijd, activisme en discussie in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk is niet begonnen met deze generatie. Zij nemen de mantel over. Zie, o.a., Oostindie, Gert. 2014. 'Black power, popular revolt and decolonization in the Dutch Caribbean', in: Kate Quinn (ed.), *Black power in the Caribbean*, pp. 239-60. Gainesville: University Press of Florida. Gert Oostindie (ed.), *Facing up to the Past: Perspectives on the Commemoration of Slavery from Africa, the Americas and Europe*, pp. 9-18. Kingston: Ian Randle/The Hague: Prince Claus Fund. Essed, Philomena. 1994. *Diversiteit: vrouwen, kleur en cultuur*. Botman, Maayke, Nancy Jouwe, and Gloria Wekker, eds. 2001. *Caleidoscopische Visies: De Zwarte, Migranten- en Vluchtelingen-Vrouwenbeweging in Nederland*. Amsterdam: Koninklijk Instituut voor de Tropen/Baarn: Ambo. Essed, Philomena. 1988. *Alledaags racisme*. Baarn: Ambo. De activiteiten van de jongste generatie bestaat uit tal van activiteiten, medemogelijk gemaakt door informatietechnologie, waaronder, talkshows: <https://melaninfinitymagazine.com/post/adem-afrodutch-powerhouse/>, congressen van studentenorganisaties: <https://rotterdamstudentenstad.nl/nl/studeren/studentenverenigingen/overig/asah>, en eigen tijdschriften: <https://afromagazine.nl/>